

Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος¹ – Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης²

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Νομός Φλώρινας αποτελεί αναμφίβολα μία από τις σημαντικότερες πύλες της Ελλάδας στα Βαλκάνια. Τούτο δεν είναι ασφαλώς φιλοφρόνηση, ούτε τυπική, ενοχλητική επανάληψη μιας συνηθισμένης επετειακής ομιλίας. Αντανάκλα απλώς μια πραγματικότητα που χάνεται βαθιά στους αιώνες περιποιώντας τιμή στους κατοίκους τούτου του τόπου και στα επιτεύγματά τους. Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών με την ανά χειράς μελέτη επιχειρεί να διερευνήσει και να αποτυπώσει το πρόσωπο του Νομού σήμερα στους τομείς των θεσμικών υποδομών, του περιβάλλοντος, της οικονομίας, της χωρικής οργάνωσης, της ανθρωπογεωγραφίας, της κοινωνικής παραγωγής, του πολιτισμού και της εκπαίδευσης. Οι πέντε ειδικοί επιστήμονες, εταίροι της, ασχολήθηκαν επί έναν ολόκληρο χρόνο περίπου επισταμένως με το ζήτημα αυτό. Τους ευχαριστούμε θερμά για τη συνδρομή τους, καθώς και για τον επαγγελματισμό που επέδειξαν.

Η επιστημονική ομάδα της Εταιρείας δεν προσπαθεί να τετραγωνίσει τον κύκλο. Δεν παριστάνουμε ούτε τους προφήτες ούτε τους τιμητές της τοπικής κοινωνίας. Επιδίωξή μας δεν είναι ούτε ο εξωραϊσμός ούτε η κινδυνολογία. Πεποίθηση της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών αποτελεί η αντίληψη πως οι

¹ Ο Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος είναι Καθηγητής της Ιστορίας των Νεοτέρων Χρόνων στο Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

² Ο Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης είναι Επίκουρος Καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ακριτικοί νομοί της πατρίδας μας συνιστούν τον «καθρέπτη» της χώρας μας στο εξωτερικό, την πρώτη και συνήθως καθοριστική εντύπωση που αποκομίζει ο ξένος επισκέπτης. Ως εκ τούτου η αρμονική και απρόσκοπτη ανάπτυξή τους δεν αποτελεί στοιχείο ενός επαρχιώτικου λαϊκισμού ούτε εντάσσεται στη στείρα και μίζερη αντιπαράθεση κέντρου–περιφέρειας. Αντίθετα, αποτελεί υγιή έκφραση πατριωτισμού, μια απτή απόδειξη πως ο πλέον ασφαλής οδηγός για ένα ελπιδοφόρο αύριο είναι εκείνος της υγιούς και παραγωγικής ανάπτυξης, της θεσμικής θωράκισης της κοινωνίας των πολιτών, της συμφιλίωσης με το περιβάλλον, της ποιοτικής αναβάθμισης της παιδείας. Στόχος μας ήταν απλώς η αξιόπιστη καταγραφή της πραγματικότητας, όχι μόνο με βάση τους επίσημους αριθμούς, αλλά με κριτήριο την υφιστάμενη κατάσταση· επιδίωξη εξόχως δύσκολη, αφού τα στοιχεία των στατιστικών και των επετηρίδων απηχούν συχνά μια πλασματική εικόνα.

Οι επί μέρους μελέτες των συναδέλφων μας ανέδειξαν μια σειρά από χρήσιμα συμπεράσματα, κατέγραψαν τις επιτυχίες αλλά και τις αστοχίες στην ανάπτυξη του Νομού, προσέθεσαν ερωτήματα, άνοιξαν ζητήματα που θέλουμε να πιστεύουμε πως θα τροφοδοτήσουν έναν γόνιμο προβληματισμό και διάλογο, προς όφελος πάντοτε του Νομού Φλώρινας και των κατοίκων του. Επιτρέψτε μας να σταχυολογήσουμε ορισμένα μόνο από τα συμπεράσματά τους. Όπως παρατηρεί ο Νίκος Βαρσακέλης, κατά την τελευταία δεκαετία ο Νομός Φλώρινας συγκλίνει προς το μέσο βιοτικό επίπεδο της χώρας με ετήσιο ρυθμό 2% περίπου· ωστόσο υπολείπεται ακόμη αισθητά του μέσου βιοτικού επιπέδου των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το στοιχείο όμως αυτό δεν απεικονίζει μια συνολική ποιοτική βελτίωση των επί μέρους οικονομικών δεικτών, αλλά προέρχεται κατά βάση από τη ραγδαία αύξηση του κλαδικού μεριδίου των μεταλλείων – ορυχείων. Επίσης, η εκτεταμένη δραστηριότητα της ΔΕΗ προξενεί από την άλλη σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα, που επηρεάζουν τον φυσικό πλούτο του Νομού αλλά και την ποιότητα ζωής των κατοίκων, παρατηρεί η Ελένη Γαβρά και συνεχίζει υπενθυμίζοντας πως ο Νομός Φλώρινας παραμένει ένας από πλέον αραιοκατοικημένους νομούς της ελληνικής επικράτειας. Ολιγάνθρωπος κατά συνέπεια ο Νομός χαρακτηρίζεται, όπως σημειώνει ο Γιάννης Μπέτσας, από την αξιοσημείωτη παρουσία σχολείων· ωστόσο, αυτά παραμένουν ολιγομελή, ίσως και μονοθέσια, ιδιαίτερα μάλιστα στα χωριά πλησίον των συνόρων. Στο δεδομένο αυτό έρχεται να προστεθεί κι ένα ακόμη στοιχείο: η απουσία πολλών εκπαιδευτικών από τις θέσεις τους, οι οποίοι, διορίζονται μεν στις περιοχές αυτές που χαρακτηρίζονται ως δυσπρόσιτες, στη συνέχεια όμως καταφεύγουν μαζικά σε άδειες διαφόρων ειδών, εκπαιδευτικές, κύησης και λοχείας, αναρρωτικές κ.ά. προκαλώντας με τον τρόπο αυτό ποικίλες δυσλειτουργίες στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ενδογενείς άμυνες απέναντι σε τέτοιου είδους καταστάσεις αποτελούν αφενός η σημαντική εκδοτική δραστηριότητα στο Νομό, σύμφωνα με τον Βλάση Βλασίδη, η οποία μάλιστα εσχάτως έχει επεκταθεί και στο Διαδίκτυο αλλά και αφετέρου ένα αξιοσημείωτο περιβαλλοντικό απόθεμα, όπως αναλύει ο Νίκος Ζάικος.

Οι παραπάνω μικρές επισημάνσεις μόνο από τις μελέτες των εκλεκτών συναδέλφων μας είναι ενδεικτικές της πολυσχιδούς και ενδιαφέρουσας πραγματικότητας στο Νομό Φλώρινας σήμερα. Δίχως αμφιβολία ο Νομός Φλώρι-

νας διαθέτει ορισμένα πολύ ισχυρά στοιχεία, τα οποία, υπό προϋποθέσεις, θα μπορούσαν να προδικάσουν ένα ευοίωνο μέλλον. Η γεωγραφική του θέση στο βορειοδυτικό άκρο της Ελλάδας και η γειτνίαση με την Αλβανία και τη FYROM, το εξαιρετικής ομορφιάς φυσικό περιβάλλον με τις έξι λίμνες και τους κατάφυτους ορεινούς όγκους, ο εθνικός δρυμός των Πρεσπών, τα μοναδικά οικοσυστήματα αλλά και το πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα, η μακραίωνη ιστορία και η εντυπωσιακή αρχιτεκτονική κληρονομιά, η πολιτιστική συνέχεια και η καλλιτεχνική δημιουργία αποτελούν τα θεμέλια για την ανάδειξη του Νομού σε σημαντικό κέντρο πολιτισμού όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για ολόκληρη τη νοτιοανατολική Ευρώπη.

Απέναντι σε αυτά τα πλεονεκτήματα ορθώνονται τα χρόνια προβλήματα και η κακοδαιμονία της ελληνικής περιφέρειας. Η αστυφιλία και η αστικοποίηση, παράγοντες εκφυλισμού της ελληνικής υπαίθρου ήδη από τη δεκαετία του 1950, απειλούν να μετατρέψουν το Νομό Φλώρινας σε ευκαιριακό και περιστασιακό τόπο διαμονής και αναψυχής. Ο ακριτικός νομός κινδυνεύει να μείνει δίχως ακρίτες, αφού, όπως ήδη παρατηρήθηκε, η διαρροή ανθρώπινου δυναμικού από τις παραμεθόριες περιοχές συνεχίζεται με «σειρήνες» τα μεγάλα αστικά κέντρα, την πόλη της Φλώρινας και το Αμύνταιο αλλά και τη Θεσσαλονίκη. Επίσης, η «ασύμμετρη» οικονομική ανάπτυξη με τις ευκαιριακές και συνήθως κακής ποιότητας καλλιέργειες, ο «υδροκεφαλισμός» της ΔΕΗ, το μέτριο επίπεδο στον τομέα της παροχής υπηρεσιών, η αναζήτηση του εύκολου κέρδους και η συχνή έλλειψη συμμόρφωσης με τα σύγχρονα δεδομένα της περιβαλλοντικής ισορροπίας και της τουριστικής ανάπτυξης αμαυρώνουν, συχνά, τις πρωτοβουλίες προβολής και προώθησης του Νομού. Τα τελευταία χρόνια στα παραπάνω ήρθε να προστεθεί και η επέκταση του Πανεπιστημίου με την ίδρυση νέων Τμημάτων και την εισαγωγή σε αυτά χιλιάδων φοιτητών. Αυτό το νεανικό «ανθρωπομελίσσι» έχει εκ των πραγμάτων τη δυνατότητα «μετάγχισης» νέων παραγωγικών δυνάμεων. Παράλληλα, η όσμωσή του με την τοπική κοινωνία μπορεί να αποδεχθεί αμοιβαία χρηστική και ωφέλιμη. Μόνο που η παραπάνω ζύμωση θα πρέπει να γίνεται με όρους αμοιβαίου σεβασμού και ειλικρίνειας· φαινόμενα αισχροκέρδειας μπορεί να αποδεικνύονται βραχυπρόθεσμα επιτυχή, είναι όμως σίγουρο πως μεσοπρόθεσμα δεν θα αποδειχθούν αποτελεσματικά.

Οι παραπάνω σύντομες παρατηρήσεις δείχνουν, πιστεύουμε, το δρόμο πάνω στον οποίο πρέπει να βαδίσουμε. Η επένδυση στο πλούσιο ανθρώπινο δυναμικό, η παροχή κινήτρων για την παραμονή του στην περιοχή και η παραγωγική και δημιουργική αξιοποίησή του αποτελούν παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν το Νομό Φλώρινας στη θέση που του αξίζει. Μια ισόρροπη και μακρόπνοη αγροτική ανάπτυξη, μια ήπια τουριστική επέκταση, μια περιβαλλοντικά ευαίσθητη βιομηχανική προαγωγή, σε συνδυασμό με ένα σύγχρονο και ευέλικτο συγκοινωνιακό δίκτυο, μπορούν να αποτελέσουν το «διαβατήριο» για την επιτυχή είσοδο του Νομού Φλώρινας στη Νέα Εποχή.